

ספרי שירים

(בגשר היעוד מאת דוד רוקה, הוצאת ד"ר ה. לוונשטיין, תל-אביב תרצ"ט, כשער הכליה והפלא מאת יצחק עוגן, הוצאת "גליונות", תל-אביב תרצ"ט. צעדים בלילה מאת ב. מרדכי, הוצאת "גליונות", תל-אביב תרצ"ט. ה. ב. ס. ת. כלי חסמות, מאת מ. גיורא, הוצאת הספרות-רות היהודים הספרדים, תל-אביב תרצ"ח.)

*

על חבלו היצירה נכתבו כרכים רבים. מבקרים וחוקרים מושבעים בכל השפות מנסים להתגנב למעבדת המשורר, ללמוד את קצב נשימתו, לבדוק את תפריט רגשיו ול-משש את שיריו דמוניו ומגישות צרופיו הלשוניים והנפשיים. ואחרי רוב טרחה "פסיכוסכנות", הריחם רואים את עצמם כאדריכלי החרוז ואלופי האלכימיה הפיו-טית ונחפזים לפרסם כרכים הרשימו שירה לשם ערוף חלכות המשתוקקים לאמן את עצמם בתרגילי פיסנות.

חבלי הקריאה לא זכו למחקר מקיף ול-תצפיות מדוע בעלות משקל. הקורא עיבד לנפשו בתוך ד' אמותיו המיומנות, בודד בלי תחמושת והכשרה מקצועית לקראת עכול וויסמיני המזון הפיוטי. והרי חבלי קריאה קשים מחבלי יצירה. האמן התפשו לנפשו: רשאי הוא לצמצם את מכתבת הגיבו, להתעלם מחוויות "מסוכנות", להשתתק בשעת הצורך ולנסות לצדי שבילים בשעה שדרך המלך מבעיתה אותו בשלל אימותיה. ואלו הקורא, אין ברירה לפניו אלא לרפן את כיסופו נפשו לפי תולם הרוזו של המשורר, להפוך את עורקו לנימו נגינה הנכנעות לתוים שהותקנו בידי הפיוט-עליו להעתיק כנאמנות את החוויה הפיוטית המכועה בשיר ולצרפה מחדש בכור לבו. עליו לשאת בעול הניקים של שותף ליצירה ככלי שיתנה מוכיזת החופש של היוצר הראשון. ולא כל קורא וכל לעבודה מפרכת זו.

וביחוד קשה המצב בימינו, שנות הצי-לונים השיריים הגורפים את הווהנו, עד כדי לכלול החושים. נדמה, כי קשרו המ-שוררים קשר-התגוננות כלפי הקופתנו צחי-חת הלב, הפכית והמתחמקת מתמרונים רג-שנות ודמדום נפשי. ודוקא בימים קשוחים אלה מצא שירתנו הצעירה שהות לירות בכדי להפגין את גאות פריחתה. היא ממלאה את חלל תגובתנו ואין מנוס ממוקשי הקצב הצלילי ונפצות הצרופים הלשוניים. מפת השירה שעד כה הרדימה את הלב בהרחה שמומחית, שובצה כיום: קבדות כיבוש חרשות, שפתי שתילים ונטיעות, תפרחת אחרים וסכנוי הבפחות הנוסכים עלינו שכהון מתמיד. שפע חבבע, תאות הפרוץ המלווה, מזג הצליל וזון החרוז, הרדת האמצאות ומצמרורת חבכו מהממים את הקורא ומשתקים את כושר קליטתו הפיו-טית.

ישו עולת השאלה הממאירה: שירה מהי? נזכרת אני במסיבת ספרותית, שבה הרצה אחד ממשוררינו המופלגים. המשורר הסעיר את חקהל כחצעת פתרון השאלה: השירה מהי? רבים מן המשתתפים נתגיסו למצוא את התגדרת המטעה והקולעת ונחלנו תרם

בידם. אז עסק המשורר את פסוקו: — שירה — זהו דיבור ריתמי-מוסיקלי. אנקת הרווחה פרצה כמאות פיות. סוף-סוף, נמצא חבכו הגואל לבעיה האכזרית. התגדרה עשתה לה כנפים והכתרה לסוסמת ההווה השירית. אבל כשפן קסם ההרצה — ונתן החופש להגיון התחיל השקף לכרסם את חלכות. הרי הגדרה זו אין לה כל שוכות לשירה. דיבור ריתמי-מוסיקלי, אינו אלא דיבור. אבל השירה מהי? אמנם, ריתמוס ומוסיקה הם אלמנטים חשובים בשירה, אבל שנים אלה בלבד עדיין אינם מהווים שירה. ישנן יצירות הכתובות בריתמוס מדוקדק והספוגות מוסיקליות מוחלטה, ובכל זאת אין בהן אף שפן שירה וכן ידועים לנו משוררים שאינם מקפידים בריתמוס ומו-סיקליותם פגומה, ובכל זאת אין איש כופר בטוהר שירתם. ובכן, אין ברירה אלא להמנע מהגדרות מדויקות ולהאחו בהנחה עתיקת היומין: שירה — זהו משהו בלתי מוגדר, המפעם בלבו של המשורר והמפעים את חושינו של הקורא.

בימים כתיקונם עלולה הנחה זו להרגיענו; סוף סוף, הצלחנו לגאול את השירה ממוקש של הגדרות סרק. אבל לא כן יעד לנו הגורל; בנגענו בצרור שירתנו הצעירה, מיד נושרת משם הגדרתו הקפדנית של המשורר הקלסני ומוכרחים אנו להסכים: לא שירה היא זו אלא דיבור ריתמי-מוסיקלי. בהכנסנו לפרד"ם שירתו של דוד רוקה, מיד כובש אותנו ריתמוס הדיבור, אם כי המשורר ממליץ על עצמו בדברי הקדמה: — "כנפשו (של המשורר) שיר עקור מנוף היער והנור מסביב, הסוער כדמו של האלון כיצר השחרית"

מאחורי: דהרות-פרשים תגועה וצוחות רוכלים ישמעאלים, כנעני הפוחים וירקות בעיר הקודש סגור ומסוגר אנכי אך עיני לשמים התפוחים לרוחה כשערי-אין-סוף לשועת לב יהודי בתוככי אושלים ("בורושלים")

שירה או קטעי שוחח ושיגרת מכתב, המתחיל בנוסת הרגיל: "לאבא רחימאי פריסת שלום מאדמת הקודש" וכו'? אמנם, יש גם "כפתורי זחב דבקים לגימות הלילה התכולה" גם הרוזים רשמיים, "לעזר-תל-מוד", "מלל-לחלל" ולא רק הריחה "פני-מית" המעוררת חשד לגבי חוש השמיעה המדוקדק, אבל רוב השירים הוא מסוג "הקדשות"; שירים ומקדשים "לעצב", "למשורר", "לאם", "למולדת" "מת מעל-ררות בנו השוהות? הרגשת עצב? נחיות מולדת? המת שירה? השירים הם כל כך שקופים וברורים, עד כי גם המיול המסורתי "בין השורות" אינו עשוי לעודד את הלב הרווי תחיות. המשורר בחר בדרך המקובלת לעתים קרובות: דרך הדיבור על השירה שיש בו הימנעות מן החובה לשיר. והנה שירי עוגן. וזהו הערכה שירית-היסטורית; תצוגת כל הסגנונים; הפיוט של

"תור הזהב", והמליצה מתקופת החשכלה — ועד השירה המודרנית, ועד בכלל. השיר-רה כאן עמוסת מלים, החרוזים כאן נתונים בסד ה"לשוניות". וזהו שירה מכופתרת המלאה קצב של דקלום, — ושומרת על כל קמט ניב, כאילו כל שורה ושורה — באי-פור של עלולים — הועמדה כפוחה לירות לפני מכונת צילום. ויש רושם, כאילו לא הנושא האקטואלי והרגש התוסס חפשו אחרי חמלים חררושות, אלא להם האקטואליות וכוסף הרגשים המצוננים במקרה. הפיוט — רבושו הפרטי של המשורר, חונכס כאן לתוך בית קיבול הסוניטים המוכנים מזמן ומצפים לשעת כושרו. מתוך כך באו גם החי-דושים האנאכרוניסטיים כגון, "תיב הכורת (והחרוז "אורח", "שורח"), "צחר", "רחק", "עלם", "ממר" ותוספת עתיקות — "כול-הם". המשורר מקדיש את שיריו ל"כבוד העם שנרצח עם תוחלתו", לחלומות העם ש"נכפשו כדומן". הוא גם מלא תוכחתו / שפוך חמתו על העוים, אל סיני, נא שפוך / ומלחמת בעמלק — ידך עליו הפוך / והמיתנו כדברך וביד אדם אל נא תתננו. / אבל הצהרות הצעיר והועם אינן מעוררות בנו את עקת הכליה ושחמת הפלא. יזר מדי קרים הם ושכליים. אין השורות המסוגנות מוציאות אותנו "מן הכלים", אין אנו מרגישים את הדמדום המוחלל הריחני של השירה, ואין בנו הרצון להמשיך אחרי נחית לבו של המשורר, כאילו נקלענו לתוך מש-תלה של "מטות-אחרן" (מים פתוחה), שלא נגע בהם נס הפריחה.

רסיסי שירה נוצצים בין שורותיו של ב. מרדכי — אלה הם אנלי, הפל הדוגר על הפרגים כגון. הן ותמימות ילדותית בשירים ובאימאום ("הזריחה הורידה שעון זהב"), הספוגים אמת ואמונה. וזהו אותה אמת המצוינות את הגיל הפיוטי של הילדים, המקשויבים בחצות לקול המוטור במושבת ומאמינים, כי "דוסק לב הלילה" (גישל מיולד בן בארץ ישראל). גם ב. מרדכי — כי מאמין, כי "החיות צועד על בחונות רג-ליו" ו"החלום שברה מערשו בלילות — מתמר ותועה". לו היו אלה שירי מירון היונו מתלחכים מן הרמזים המבנאים תקוות לעתיד, אבל המשורר כבר עבר גיל זה, ושוב לפנינו אחד מגילוייה של מחלת "הילדות הקרושה" שבה נגוע חלק ממשוררינו ואין הזמן מצליח לרפאם; התום הנצחי מקפא את גילם, ושורתם לקויה באינפאנטיליות כל וימי חייהם, אבל הבקורת ה"קונסטרק-טיבית" שלנו למדת לחשוך את חולשתם זו לסגולה אמנותית ולחכרוז על החתלוף הפיוטי — ("כנות", "ולכות") כעל שירת חדרו. משום כך גם ה"פנתאיונים הארצישי-ראלי" (ולא אשתאום סלע ותעורר ויק-ראני בשמי") והאקטואליות הרגישית (מי שרוצה שרוצה — בא ומעפר וסוקל / מי שרוצה — שורף ושוחט") חדרים נעימת ילדו-תיה. ותחום הילדות מכוע גם בעקת הגורל — הפנית לאלהים: למדני היום את סוד השנאה: היפוכו השירי-הביולוגי של ב. מרדכי (הסוף בעמוד 10, טור 4)

ספרי שירים

(סוף מעמוד 9)

הוא מ. גיורא צעיר, כמעט נער, המפרסם את דבריו רק 2—3 שנים ומודיע כבר כולו „קלאסיות“ ודווקא ב„כליל סוגיות“.

ערגת אלהים הנוכח המורה
רענן וצמא בסופו של אביב,
אילנות מצפים למטר המניב,
מתעלפים בשדרות מני שפע הריות.
כל ענף וענף בתפרחת זורה
כמשיש לניצה שהלבינה ותיף.
וטובעים הרגבים תוך הרטט סביב,
רטט דשא פרוש כמרבד לאורת.

בצורה שלווה של בגרות שבאה קודם
זמנה והביאה את מתק הסיום. ינוקא שורר
זה כאילו הגיע כבר לחוף מבטחים. לא חר-
דת גישושים, לא רטט המחר, לא רעבון
החדש? אין המתבוסס בקלאסיות, וכאב הצ-
מיחה אינו מטרידו עוד. זהו שובע של
ילדות ישישה, משל תינוק בעריסה המת-
הדר בשינוי הזהב ומדבר בקול באס של חתן-
יובל.

נחפזים להאשים את שירתנו הצעירה בת-
לישות לגבי המציאות ובעיות הזמן ולאמ-
תו של דבר, שירתנו הריהי ברובה אקטו-
אלית: מוקדשת לגבורת הנוטרים, למצוקת
הרדיפות ולנוף המולדת. אבל אלה הם רק
נושאים, שהמשוררים נושאים אותם
בהוויותם, בלי הפנם לשירה. ביחוד פנוצלת
ירושלים המנושקת. כל משורר רואה חובה
לעצמו לנשק בחרוזיו את אבני ירושלים
ונדמה לו כי בזה מלא את תפקידו הלאומי-
הפיוטי. משלם הוא מעין „כופר שירה“,
מס מחורז. ואין הבקורת האדיבה מרגישה
כי כאן גיוס מלים ולא גיוס לבבות. זמכאן
נובעת גם הצתיחות הריתמית והרשמיות
המוסיקלית.

בימים קדומים היו נוחגים היהודים
להדליק משואות על ההרים, לקיום מסורת
החגים. בימינו חדלו להדליק את משואות
הרוח וניתקה שרשרת שירת הדורות. משום
כך קשים עכשיו חבלי הקריאה ופריזון
תפוקת החרוזים עלול רק לעורר געגועי
תאוה לשירה.